

Junlegg
generaldebatten
Nordisk Råd,
København 26.2.91.

Taler nr. 35

Statsminister Gro Harlem Brundtland: President! Også denne debatten i Nordisk Råd har preg av at det politiske Europa er i støpeskjeen. Siden den annen verdenskrig har vi grunnlagt og utviklet organisasjoner basert på at Europa er delt i sikkerhetspolitiske maktblokker. Nå er bildet et annet. Dette har følger for alle politiske organisasjoner i Europa - og dramatiske følger for noen. COMECONs fremtid er usikker, dynamiske forandringer preger vestlige organisasjoner som utvides i dybde og bredde.

Tsjekkoslovakia ble nettopp opptatt som det 24. medlem av Europarådet. Paris-charteret markerte inngangen til en ny epoke for alle land i Europa - en epoke med mindre spenning og mer samarbeid. Denne epokes overordnede målsettinger er felles sikkerhet, vern om vårt felles miljø, økt sysselsetting, og at demokratiet skal nå fram til alle.

Mitt spørsmål blir da: Kan Nordisk Råd forholde seg upåvirket av disse grunnleggende endringene? Kan vi her i Norden legge til grunn at Nordisk Råd og de nordiske ministerråd som de eneste samarbeidsorganer i Europa kan fortsette i samme spor? Nei - det kan vi ikke. Vi ser det på de saker som står i første rekke for alles oppmerksomhet denne uken i København, utviklingen i de baltiske republikker - folkene i Baltikum har gjort oppbrudd fra fortiden og etterkrigstiden. Dette er uttrykk for og ikke et unntak fra

den tiden vi nå lever i. Jeg hilser velkommen gjestene fra de baltiske landene som er til stede under denne sesjonen. Vi har et sterkt engasjement i vårt land til støtte for de baltiske republikkenes kamp for å realisere sin rett til selvstendighet. De økonomiske og kulturelle bånd som nå knytter seg mellom Norden og de baltiske statene, er et viktig uttrykk for den regionale tilhørigheten mellom Norden og Baltikum. Det nordisk/baltiske samarbeidsprogram også i regi av Nordisk Råd understreker nettopp denne tilhørigheten.

Siden toppmøtet i KSSE i fjor har vi likevel opplevd at flere av prinsippene i Paris-charteret er blitt satt på prøve. Den sovjetiske opptreden i Baltikum i januar har engasjert og bekymret oss sterkt. Det som skjedde, er klart i strid med prinsippene i Paris-charteret. Regjeringene i de nordiske landene har gitt klart politisk uttrykk for at bruk av makt er uakseptabelt for å løse de problemer man nå står overfor. Begge parter må handle på en måte som bidrar til at problemene løses gjennom dialog og forhandlinger. Det er viktig at vi markerer dette bl.a. i oppfølgingen innenfor KSSE slik våre regjeringer allerede har gjort.

Hvorfor er det så slik at de baltiske land ser til Norden for hjelp og støtte, og hvorfor er det åpenbart ikke likegyldig for Sovjetunionen hva Norden sier og gjør i denne saken? Det er fordi vi har en grunnleggende felles holdning, og fordi vi er sterkere når vi står sammen. Og mitt poeng her er dette: Det er ikke noe enestående eksempel det jeg nå har pekt på, for det er jo slik at Nordens stemme kan ha vekt. Vi

kan ha tro på at Nordens politiske kultur og grunnleggende samfunnssyn kan påvirke utviklingen i Europa og også på globalt plan i langt større grad enn det den gjør i dag. Det er et tillitsforhold mellom Norden og verden utenfor oss som vi må møte med å ta ansvar. For vår vekt er faktisk større enn de nordiske lands folketall alene skulle tilsi, og dette må vi være oss bevisst i vårt arbeid. Derfor har vi heller ikke råd til å ta lett på hvordan vi organiserer Nordens stemme. Vårt samarbeid må ha en form som styrker vår rolle i det internasjonale samarbeid, en form som både er relevant og effektiv.

Hvordan skal vi da møte denne utfordringen? Nasjonale partimarkeringer bringer iallfall ikke det nordiske samarbeidet fremover. Debattene kan da faktisk bli mindre viktige og relevante, hvis handling ikke følger ord. I dag blir situasjonen ofte at det er forskjellene snarere enn fellesskapet som derved blir eksponert.

Det er et ubestridelig faktum at internasjonale spørsmål i økende grad har preget Nordisk Råds arbeid. Dette setter nye krav til forberedelse og vurderinger. Jeg er for min del kommet til at vi må trekke konsekvensene av denne internasjonaliseringen ved at våre utenriksdepartementer også trekkes nærmere inn i hele saksforberedelsen. Skal vi drive et seriøst arbeid fremover med styrke, krever det også et helt annet ansvar for fremdrift og forberedelse fra regjeringenes side. Dette engasjement må utfolde seg i tett samarbeid med nasjonalforsamlingene, slik det er en selvfølge i våre enkelte

(Taler nr. 35, statsminister Gro Hårlem Brundtland)

land. Og dersom utenriksdepartementenes kunnskaper og vurderinger gradvis må komme sterkere inn, hva er da mer naturlig enn at utenriksministrene som politisk ansvarlige legger fram sine syn innenfor rammen av Nordisk Råd?

Jeg var av dem som under generaldebatten i Reykjavik i fjor reiste alvorlige spørsmål om vi i de nordiske land har vært aktive nok til å ta del i den forandringsprosessen som har pågått i Europa, og om vi har sett på vårt eget arbeid i et nytt lys for å styrke det og bevare det. EF-landene utdyper og videreutvikler sitt samarbeid. EFTA-landene og EF forhandler om en omfattende EØS-avtale. Sammen setter de europeiske land seg i stand til å forme fremtiden mer i fellesskap.

Skal Norden kunne gjøre seg gjeldende med tyngde, må vi i sterkere grad politisere vårt eget arbeid, slik mange her vært inne på allerede i denne debatten. Vi må bruke de organer vi har mer planmessig, og ikke minst med et større og mer forpliktende samspill mellom regjeringer og nasjonalforsamlinger. Ulik tilknytning til EF og ulike sikkerhetspolitiske orienteringer har i en årrekke skapt forskjeller i våre lands fokusering på nordiske spørsmål også. En omfattende europeisk EØS-avtale vil nå knytte de nordiske landene nærmere sammen, også i den europeiske integrasjonsprosessen. Jeg ser ingen motsetninger mellom en videreutvikling av det nordiske samarbeid og inngåelse av en omfattende EØS-avtale. Tvert imot vil jeg si: EØS vil på en rekke områder faktisk bli et mer forpliktende samarbeidsforum

(Taler nr. 35, statsminister Gro Harlem Brundtland)

og gi et bedre grunnlag for samarbeid både mellom bedrifter og myndigheter i de nordiske land.

Det er også slik at mange av våre samarbeidspartnere innenfor EØS, kanskje særlig flere av EF-landene, ønsker et politisk tyngre Norden. Det er en utfordring vi bør møte. EØS vil dermed ikke svekke, men snarere styrke behovet for nordisk kontakt og samordning. Det er en utfordring til oss alle å fornye og utdype vårt samarbeid slik at vi kan bli det tyngrepunktet vi sammen kan være i fora der vi alle deltar. Derfor må vi tilpasse vårt arbeidsform slik at den nordiske dimensjonen virkelig bidrar til gjensidig nytte. Nærmere nordisk koordinering vil bedre muligheten til å vinne gjennomslag for våre syn, som så ofte er sammen fallende.

Det vil også være naturlig å utvikle mer formelle rutiner for nordisk samordning av saker som berører både EØS og det bredere alleuropeiske samarbeid. Det gjelder ikke minst demokrati, miljø og den sosiale dimensjon. Jeg anser det som en selvfølge at vårt nordiske samarbeid blir akseptert av våre EØS-partnere på samme måte som det blir i dag av våre respektive EFTA- og EF-partnere. Vi må nå vurdere hvordan dette på en hensiktsmessig måte også kan komme konkret til uttrykk i EØS-avtalen.

La meg også understreke den egenverdi samarbeid på nordisk plan alltid vil ha når det gjelder å styrke økonomi og sysselsetting. I årene som kommer, må vi få til ny fremgang her, ikke minst når det gjelder energi og transport. Organisasjonskomiteens forslag om et eget ministerråd for

(Taler nr. 35, statsminister Gro Harlem Brundtland)

utenriksministrene, og at disse skal møtes fast under Nordisk Råd, blir vi ikke ferdig med, selv om det ikke er stemning for å ta skrittet fullt ut på et formelt grunnlag nå. Fra norsk side har vi likevel ønsket å markere behovet for en gradvis utvikling ved at utenriksministeren denne gang inngår i den norske delegasjonen.

Arbeidet med reformer, og nå snakker jeg i bredden, når det gjelder nordisk samarbeids fremtid, har hatt sitt utgangspunkt i den senere tid ikke minst på parlamentarikersiden i Nordisk Råd. Nå må også regjeringssiden sterkere inn. I møtet mellom statsministrene i dag var det enighet om at det nå er behov for en slik bred gjennomgang, der samarbeidsministrene i nær kontakt med våre egne kontorer utarbeider et grunnlag, en rapport som kan gi oss utgangspunkt for en videre drøfting mellom statsministrene til sommeren. På det tidspunktet vil vi også ha oversikt over innholdet og konsekvensene av EØS-avtalen og kan videreutvikle vårt nordiske samarbeid ut fra en slik felles ramme.

Men mye kan gjøres også uten formalisering og uten at Nordisk Råd berøres direkte. Nå snakker jeg igjen om utenriksministersamarbeidet. Vi kan begynne med hyppigere møter mellom de nordiske utenriksministrene enn det vi har hatt til nå. Det blir det behov for uansett. Om, hvordan og eventuelt når noen av disse kontaktene skal knyttes nærmere til Nordisk Ministerråd, er spørsmål vi da får komme tilbake til.

(Taler nr. 35, statsminister Gro Hårlem Brundtland)

Til slutt: Både i Europa og andre steder i verden ser man på Nordisk Råd som et foregangseksempel på et nært regionalt samarbeid. Enkeltvis og samlet vil vi i årene fremover delta i et stadig mer forpliktende internasjonalt samarbeid. Vi vil se sterkere innslag også av overnasjonalitet, noe som mer enn noe vil være i de små landenes interesse. Ikke minst i det videre miljøarbeidet både på regionalt og globalt nivå vil vi trenge en langt mer effektiv beslutningsprosess. De nordiske landene må sammen være pådrivere for å oppnå dette. Derfor - også - trenger vi et sterkere Norden i det internasjonale samarbeid.